

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана факультету тваринництва
та водних біоресурсів

доц. Кононенко Р.В.

2022 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО:

на засіданні кафедри філософії та
міжнародної комунікації

Протокол № 9 від 4.05.2022 р.

В.о. завідувача кафедри філософії та
міжнародної комунікації

доц. Культенко В.П.

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОПН «Технологія виробництва і
переробки продукції тваринництва»

проф. Прокопенко Н.П.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ»

Спеціальність – 204 Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва

Освітньо-професійна програма – «Технологія виробництва і переробки
продукції тваринництва»

Розробник: д. філос. н., професор М.Є. Максjuta

Київ - 2022

1. Опис навчальної дисципліни «Філософія»

За сучасних надскладних соціокультурних процесів і лавиноподібного розвитку наукового дослідництва, аби відповідати нинішнім вимогам, молодий фахівець у певній галузі доконечно повинен володіти знаннями та вміннями не лише спеціальними, але і філософсько-світоглядовими. Тому одним із важливіших завдань сучасної вищої освіти є формування умінь та навиків користування знаннями. Це змістовно розширює світоглядні, інтелектуальні можливості, служить необхідною передумовою високого загальнокультурного рівня, розвиненої культури мислення, що також здійснимо на засадах відповідної філософської підготовки.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	20 Аграрні науки та продовольство	
Освітньо-науковий рівень	перший	
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	
Освітньо-професійна програма	«Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова (за вибором університету)	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістовних модулів	2	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	Денна та вечірня форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	-
Семестр	3	-
Лекційні заняття	15 год.	-
Практичні, семінарські заняття	15 год.	-
Самостійна робота	90 год.	-
Кількість тижневих аудиторних годин	2	-

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни:

надання знань з філософії як вищого теоретичного рівня світогляду, що віддзеркалює сутнісні характеристики буття людини, соціуму і природи та основні форми їх взаємодії, світоглядно-методологічна підготовка студентів, формування їх філософської культури як теоретичного підґрунтя університетського рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої суспільної еліти.

Завдання вивчення дисципліни:

вивчення предметного змісту філософії та її історії, у тому числі історії української філософії, сприяння гуманізації освіти через засвоєння досягнень сучасної філософії, інформації про світ у цілому і ставлення людини до цього світу; вивчення комплексу принципів пізнання як загального методу пізнавальної діяльності; розвиток здібностей до логічного мислення, самостійного аналізу складних явищ суспільного життя, уміння пов'язувати загально філософські проблеми з розв'язанням завдань економічної теорії і практики. Цьому підпорядковане вивчення наступних розділів: «Вступ до філософії», «Історичні типи філософії», «Онтологія», «Гносеологія», «Соціальна філософія. Філософія історії», «Філософська антропологія. Філософія культури».

Критерії оцінки знань і вмінь студентів:

студент повинен знати основний зміст усіх розділів навчальної програми, напрямки історико-філософської думки, класичну і сучасну вітчизняну і світову філософію, володіти філософським способом мислення, основними філософськими принципами і джерелами, засвоїти гуманістичний зміст філософії;

студент повинен вміти на основі фундаментального знання філософії опанувати самостійний стиль мислення, уміти актуалізувати і ефективно застосовувати знання світоглядних положень при осмисленні явищ, процесів суспільного життя; уміти брати участь в ідейно-політичних дискусіях, чітко викладати думки стосовно суспільно-політичної, ідейно-національної тематики, аргументовано обстоювати самостійно запропоновані ідеї, реалізуючи потенціал філософії як способу особистісного буття.

Освітня компонента «Філософія» забезпечує комплекс передбачених стандартом вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство, спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 21.12. 2018 р. № 1432, **загальних компетентностей (ЗК):**

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність до здійснення саморегуляції та ведення здорового способу життя, здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 6. Здатність до вибору стратегії спілкування; здатність працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

спеціальних (фахових) компетентностей (СК):

СК 12. Здатність організовувати та управляти технологічним процесом переробки продукції тваринництва.

та програмних результатів навчання (ПРН):

ПРН-2. Показувати знання та розуміння предметної області та розуміння професії з метою навчання співробітників підприємства.

ПРН-3. Дотримуватися принципів саморегуляції і ведення здорового способу життя, демонструвати здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ПРН-4. Слідувати принципам професійного спілкування; співпрацювати в команді.

ПРН-7. Визначати шляхи пошуку, оброблення та узагальнення інформації.

3. Програма та структура навчальної дисципліни «Філософія»

Тема 1. Філософія як навчальний предмет.

Предмет, мета, завдання, структура курсу «Філософія», його місце в системі філософської освіти. Визначення предмета філософії, його місця в ієрархії філософських знань. Функції філософії. Світогляд, його структура, функції історичні типи. Специфіка філософського знання: істотні ознаки та класифікація дисциплін. Східна та західна традиції філософування: умови виникнення та особливості існування. Основні етапи розвитку філософського знання. Методологія історико-філософського пізнання. Філософія в системі культури. Міфологія як перший історичний тип світогляду.

Єдність соціальності і персональності історико-філософського процесу. Проблема періодизації історичного розвитку філософії. Особистісність філософування. Філософія як школа критичного мислення та розвиток творчого потенціалу студентства. Національно-ідейний сенс філософського знання.

Тема 2. Історія філософії як дослідництво й освіта. Давньосхідна, Антична, Середньовічна й Новочасна філософії.

Давньокитайська філософія та її школи. Зародження та історичний розвиток філософії Стародавньої Індії. Загальна характеристика античної філософії, проблема її періодизації. Натурфілософський етап розвитку давньогрецької філософії: проблема першопочатку (Фалес, Піфагор, Парменід, Геракліт) та взаємозв'язку руху та матерії (Емпедокл, Анаксагор, Демокріт). Класичний період давньогрецької філософії (софісти, Сократ). Антична класика у пошуках обґрунтування ідеального у філософських системах Платона й Арістотеля. Еллінізм як завершальний етап розвитку античної філософії (епікуреїзм, скептицизм, стоїцизм, неоплатонізм). Особливості християнського способу філософування (монотеїзм, теоцентризм, креаціонізм). Патристика: побудова універсальних систем християнського світогляду (Оріген, Августин Аврелій, Діонісій Ареопажит). Схоластика: осягнення Бога засобами розуму (Ансельм Кентерберійський, Фома Аквінський). Проблема універсалій: номіналізм і реалізм. Інтерпретація вчення Арістотеля Фома Аквінським. Загальна характеристика періоду Відродження. Соціокультурний та світоглядний зміст Реформації. Протестантизм. Індивідуалізм та гуманізм. Основні риси філософії Відродження. Про відношення до античної філософської спадщини. Спроба послідовного визначення історико-філософського процесу. Романське і германське Відродження. Гуманістична спрямованість філософії доби Відродження (Данте Аліґ'єрі та Ф. Петрарка). Різновиди ренесансного пантеїзму (Н. Кузанський і Дж. Бруно). Утопічні проекти філософії Відродження (Т. Кампанелла та Т. Мор). Утилітаристична спрямованість ренесансної філософії (Л. Валла та Н. Макіавеллі). Беконівська програма реорганізації пізнання як висхідний пункт філософії Нового часу. Позиції класичного раціоналізму: дуалізм Р. Декарта, пантеїзм Б. Спінози, монадологія Г. Лейбніца. Різновиди новоевропейського емпіризму (Т. Гоббс, Д. Локк). Формування просвітницького культу розуму в філософії XVII - XVIII ст. Світ як «механічна система» (Ф. Вольтер, Ж. Ламетрі). Просвітницьке тлумачення теорії суспільного договору. Внутрішня критика панлогізму Просвітництва (Ж.-Ж. Руссо, Г. Лессінг).

Тема 3. Німецька класична і некласична філософія.

Загальна характеристика німецької класичної філософії. Докритичний і критичний періоди в творчості І. Канта. Філософська система та діалектичний метод Г. Гегеля. Критика німецького ідеалізму в філософській антропології Л. Фейєрбаха. Обґрунтування концепції «матеріалістичного розуміння історії» в філософії марксизму. Співвідношення науки і філософії: перша і друга хвилі розвитку позитивізму. Позарациональні виміри

«життя» в філософії (А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, А. Бергсона). Філософські трансформації аналітичної філософії. Проблема сутності й існування в екзистенціалізмі. Антропологія фрейдизму (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм). Герменевтика як онтологія розуміння. Основні етапи розвитку структуралізму. Філософія доби Постмодерну.

Тема 4. Вітчизняна філософська думка.

Поняття української філософії як типу духовної діяльності. Поняття «раціоналістичної» та «романтичної» концепцій розвитку національної української філософії. Християнські цінності – Істина, Добро, Краса і софійність філософування – присутні відмінності української філософської думки впродовж її історії. Філософська думка України періоду Київської Русі та в духовній культурі XIII-XIV ст. Гуманістичні, реформаційні ідеї в українській філософії кінця XV-початку XVII ст. Джерела вивчення спадкоємцями духовно-культурної, філософської творчості попередників: літописи, життя святих, патерики, хроніки, Слова, Моління, Послання, полемічні твори українських та білоруських полемістів XVI-XVII ст. Християнські цінності – Істина, Добро, Краса і софійність філософування – присутні відмінності української філософської думки впродовж її історії. Філософська думка доби бароко. Григорій Сковорода як тип українського інтелігента. Проблематика Київської релігійно-філософської школи XIX ст.: співвідношення віри й розуму; місце, призначення філософії в духовному житті людини. Ідея вільного розвитку філософії П. Юркевича, оригінального мислителя світового рівня; зв'язок його філософії з давньоукраїнськими духовними традиціями. Християнський антропологізм – специфічна риса філософії П. Юркевича; його «вчення про серце» як осереддя людського духу. Поняття «серце» у філософії Г. Сковороди, у творчості діячів Києво-Могилянської академії і П. Юркевича. Академічна філософія України XIX-початку XX ст., український романтизм XIX ст. Сучасна історія української філософії – зміцнення змісту можливостей зманифестування софійності української філософії як визначального чинника національної духовно-культурної комунікації, поглиблення відкритості «технік філософування» як культивування відкритості суб'єктів історико-філософського процесу. Київська антрополого-екзистенціальна школа філософії академіка В.І. Шинкарука (др. пол. XX ст.).

Тема 5. Філософія буття і матерії та її всезагальні форми.

Місце категорії «буття» серед інших філософських категорій. Онтологія як вчення про буття. Концепції буття в історії філософії. Філософське розуміння світу як єдності об'єктивної дійсності і сутнісних сил. Філософській зміст категорії «буття» і проблема предметного самовизначення філософії. Поняття буття, його форми. Конкретизація «буття» за допомогою понять «сутність», «існування», «реальність», «дійсність». Співвідношення філософії і метафізики. Основні модальності буття (дійсність – можливість – необхідність, субстанція – атрибут – модус). Буття в його єдності й множинності (буття взагалі, наявне буття, існування, сутність). Вчення про категорії як онтологічні предикати (Платон, Арістотель, Фома Аквінський, І. Кант, Г. Гегель, М. Гайдеггер). Філософське поняття матерії. Природа та матерія. Форми буття матерії. Діалектика буття і небуття. Субстанціальна й реляційна концепції простору і часу. Філософсько-світоглядний смисл та значення онтології. Доля онтології наприкінці XX – на початку XXI століття у західній та вітчизняній філософській думці.

Тема 6. Свідомість і пізнання як предмет філософії.

Проблеми свідомості. Філософська теорія свідомості як предмет феноменології. Духовність як прояви цілісності життєбуття людини, її структура. Історико-філософські рецепції феномена свідомості. Характеристика, структура, національно-культурні виміри

та суспільно-історична зумовленість свідомості. Специфіка буття свідомості як ідеального. Творча активність свідомості (І. Кант, Й. Фіхте). Проблема «чистої свідомості» (Е. Гуссерль, Ж.-П. Сартр, М. Гайдеггер). Взаємодія свідомості й підсвідомого (Г. Лейбніц, А. Шопенгауер, Е. Гартман, З. Фрейд). Самосвідомість і рефлексія. Класичний і неklasичний типи інтроспекції. Свідомість і пам'ять. Пам'ять людини – «історія душі» (К. Ушинський). Свідомість і мова нації. Гносеологічне відношення: його структура, постсучасні трансформації. Феномен «тричленності» пізнавального відношення. Агностицизм: історичні типи, сучасні тенденції. Теорія істини і чинники критерія істинності знань як її центральна складова.

Тема 7. Суспільство як система і процес: історія та постсучасні тенденції.

Сутність та специфіка соціального пізнання. Класичні та неklasичні підходи до побудови соціальної реальності. Діалогічність природи вивчення соціальних наук. Лінійний і цивілізаційний підхід до періодизації суспільного розвитку. Соціальна філософія в системі філософського знання і в системі соціальних наук. Матеріалістична модель соціальної реальності. Позитивістська модель соціальної реальності. Концепція ідеальних типів М. Вебера. Уречевлення і відчуження в контексті людської діяльності. Інтерсуб'єктивність і соціальність досвіду людської діяльності. Суспільство в історії філософії. Системотворчі чинники, сфери життєдіяльності суспільства. Суспільство як суспільне виробництво. Матеріальне виробництво: поняття, значення. Суспільно-матеріальне виробництво. Економічна свідомість: поняття, чинник національного. Загальна характеристика доби постмодернізму. Виникнення поняття постмодернізму і сучасне соціально-філософське мислення. Глобалізація як соціально-філософська проблема. Україна в контексті сучасних глобальних процесів.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	Денна форма					Заочна форма			
	тижні	усього	лекції	сем.	с.р.	усього	лекції	сем.	с.р.
Змістовий модуль 1. Предметне поле, покликання філософії та її культурно-історичні типи.									
Тема 1. Філософія як навчальний предмет.	1	16	2	2	12	-	-	-	-
Тема 2. Історія філософії як дослідництво й освіта. Давньосхідна, Антична, Середньовічна й Новочасна філософії.	3	17	2	2	13	-	-	-	-
Тема 3. Німецька класична і неklasична філософія.	5	17	2	2	13	-	-	-	-
Тема 4. Вітчизняна філософська думка.	7	17	2	2	13	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1.	7	67	8	8	51	-	-	-	-

Змістовий модуль 2. Онтологія, гносеологія та соціальне пізнання.									
Тема 5. Філософія буття і матерії та її всезагальні форми.	11	17	2	2	13	-	-	-	-
Тема 6. Свідомість і пізнання як предмет філософії.	13	17	2	2	13	-	-	-	-
Тема 7. Суспільство як система і процес: історія та постсучасні тенденції.	15	19	3	3	13	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2.	8	53	7	7	39	-	-	-	-
Усього годин	-	120	15	15	90	-	-	-	-

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія як форма суспільної свідомості та тип знання	2
2	Історико-філософські типи буття філософського знання	2
3	Українська філософія: історія та сучасність	2
4	Онтологія і гносеологія як предметні форми філософії	2
5	Методологія науки, форми і методи наукового дослідження	2
6	Соціальна філософія та коло її проблем	2
7	Сенс історії і глобальні проблеми сучасності	3
	Разом	15

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки в НУБіП України» («27» грудня 2019 р. протокол № 5), екзамен з філософії передбачає 2 відкриті й 10 тестових запитань у білеті.

Орієнтовні питання для підсумкової атестації

1. Предмет та метод філософського знання.
2. Соціальні умови формування та джерела філософії.
3. Специфічні особливості філософських знань. В якому розумінні філософія «більше, ніж наука»?
4. Основні форми буття філософських знань. Подайте їх ілюстрацію.
5. Охарактеризуйте основні функції філософії.
6. Структура світогляду та принципи його формування.
7. Чому світогляд є вищою формою систематизації знань, а не простою сумою знань?
8. Які можливі типи світогляду: їх спорідненість та відмінність.
9. Дайте характеристику сучасної світоглядної парадигми.
10. Атрибутивні ознаки людини, їх взаємозв'язок.
11. Покажіть співвідношення біологічного і соціального в людині.
12. Проблема «чистої свідомості» (Е. Гуссерль, Ж.-П. Сартр, М. Гайдеггер).
13. Свідомість, мова нації і національна свідомість.

14. Дохристиянські витоки української філософії (Анахарсій Скіфський, «Велесова книга»)
15. Характерні риси філософії Києворуської доби.
16. «Світ ловив мене, але не спіймав», - писав Г. Сковорода. Який основоположний принцип свого філософського вчення він ілюструє?
17. Вдячність: принцип філософії Г. Сковороди і засади мислення.
18. Відношення людини до світу і поява філософії, як форми його осмислення.
19. Світогляд, його історичні типи. Основне світоглядове питання.
20. Предмет філософії як єдність його онтологічного, гносеологічного та логічного аспектів.
21. Функції філософії, її суспільно-практичне та буттійнісно-особистісне значення.
22. Володимир Шинкарук про історико-філософський розвиток предмета філософії.
23. Особливості філософствування в Індії та Китаї: релігійний характер, гармонізація людини й світу.
24. Давньокитайська філософія: даосизм, конфуціанство.
25. Давньоіндійська філософія: джайнізм, буддизм, веданта.
26. Антична філософія: етапи розвитку, космоцентричний характер, історико-філософське значення.
27. Сократ: вчення про людину та її самопізнання.
28. Платон: онтологічні, гносеологічні та соціально-філософські ідеї.
29. Арістотель: онтологічні, людинознавчі, соціально-філософські ідеї.
30. Філософія епохи еллінізму.
31. Основні риси філософії Середньовіччя.
32. Метод екзегези Філона Александрійського.
33. «Вірую, бо абсурдно» Тертуліана і його апологетика.
34. Класична середньовічна патристика: Гр. Нісський, Св. Августин.
35. Северин Боецій: єдність онтологічних та морально-етичних проблем.
36. Схоластичний метод міркування і Середньовіччя.
37. Метафізика Фоми Аквінського.
38. Основні риси філософії епохи Відродження.
39. Джордано Бруно і Галілео Галілей: онтологічні та гносеологічні ідеї.
40. Микола Кузанський і Еразм Роттердамський: гносеологічні та соціально-філософські ідеї.
41. Основні риси філософії Нового часу.
42. Індуктивно-емпіричний метод Ф. Бекона.
43. Раціоналістично-дедуктивний метод Р. Декарта.
44. Соціально-філософські ідеї Т. Гоббса.
45. Вчення про субстанцію Б. Спінози і Г. Лейбніца.
46. Емпіризм Дж. Лока. Його ідеї про врядування.
47. Німецька класична філософія: основна проблематика, історико-філософське значення.
48. І. Кант: онтологічні та гносеологічні ідеї.
49. Гуманістичний потенціал категоричного імперативу І. Канта.
50. Волюнтаристичний характер суб'єктивного ідеалізму Й. Фіхте.
51. Філософська система Гегеля, її основні частини: логіка, філософія природи, філософія руху.
52. Філософія марксизму – діалектичний та історичний матеріалізм.
53. Сучасна філософія: основна проблематика, тенденції розвитку.
54. «Філософія життя»: біологічний, історіософський, пантеїстичний варіанти.
55. Психоаналітична філософія З. Фрейда.
56. Неофрейдизм Е. Фромма: ідея дихотомій людського існування.
57. Філософія С. К'єркегора: ступені самостановлення людини.

58. Філософія екзистенціалізму: персоналії, проблематика, історичний генезис.
59. Структуралізм: основні процедури структурного методу.
60. Філософська герменевтика Гадамера як «філософія розуміння».
61. Релігійно-філософські напрями сучасної філософії: неотомізм, персоналізм.
62. Постмодернізм новітньої західноєвропейської філософії: Ліотар, Бодріяр, Дерріда.
63. Предмет, метод і значення історії української філософії.
64. Особливості формування філософської думки у Києворуську добу.
65. Гуманізм філософської культури Київської Русі.
66. Антропологізм як інтегративна засада соціально-філософських ідей в українській філософській культурі XIX ст. (М. Костомаров, М. Драгоманов, В. Антонович).
67. Гуманістичні ідеї у філософській думці України кінця XV – початку XVII століть: Ю. Дрогобич, Ст. Оріховський.
68. Розуміння людини, соціально-філософські ідеї у працях діячів Києво-Могилянської академії.
69. Філософія Г. Сковороди: вчення про «дві натури» і «три світи».
70. Концепції «сродної праці» і «нерівної рівності» Г. Сковороди.
71. Г. Сковорода про взаємозв'язок щастя людини та її самопізнання.
72. Світоглядно-філософські ідеї М. Гоголя.
73. Світогляд Т. Шевченка і національне буття.
74. Основні ідеї філософії П. Юркевича: дух і свідомість, філософія серця.
75. Історіософська концепція М. Костомарова.
76. Філософський світогляд П. Куліша.
77. Соціально-філософські ідеї М.П. Драгоманова.
78. Етико-антропологічні засади філософської творчості І.Я. Франка.
79. Світоглядно-філософські погляди Лесі Українки.
80. Історіософська концепція В'ячеслава Липинського.
81. Онтологія як вчення про буття. Діалектика форм буття.
82. Сучасний зміст категорії буття. Буття і субстанція.
83. Рух як спосіб існування матерії.
84. Простір і час – форми буття матерії.
85. Свідомість: її структура, особливості проявів.
86. Свідомість і мова нації.
87. Предметність і рефлексивність свідомості.
88. Діалектика та її різновиди.
89. Філософська антропологія як вчення про людину.
90. Антропосоціогенез та його складові.
91. Концепції людини в історії філософії.
92. Смысл життя, смерті і безсмертя людини.
93. Екзистенційні категорії людського буття.
94. Мирослав Попович про вимоги бути людиною.
95. Гносеологія як вчення про пізнання. Поняття скептицизму та агностицизму.
96. Чуттєве пізнання та його форми.
97. Раціональне мислення та його форми.
98. Поняття істини. Істина як процес.
99. Наука – вища форма пізнання дійсності.
100. Науково-дослідницькі форми.
101. Методи наукового пізнання, їх класифікація.
102. Соціальна філософія – галузь світоглядно-філософських знань.
103. Суспільство як система і умови життєбуття людини.
104. Природні передумови і чинники суспільно-історичного процесу.
105. Духовне життя суспільства, форми суспільної свідомості.
106. Рівні суспільної свідомості: теоретична і повсякденна свідомість.

107. Суспільство і свобода. Внутрішня свобода особистості.
108. Молодість в контексті українського суспільства.
109. Філософія особистості: людина, індивід, індивідуальність, особистість.
110. Мистецтво повсякдення як соціально-філософська проблема.
111. Філософія суспільно-історичного буття та його сенс.

Приклади комплектів тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Екзаменаційні запитання

(максимальна оцінка 10 балів за відповідь на кожне запитання)

Питання 1. Опишіть феномен свідомості.

Питання 2. Як філософія трактує історію людства.

Тестові завдання різних типів

(максимальна оцінка 10 балів за відповіді на тестові завдання)

1. Визначити приналежність філософів до філософських напрямів

А. Прихильники теорії комунікації	1. О. Больнов 2. Дж. Бруно 3. Дж. Толанд	9. Е. Муньє 10. Руссо 11. Епікур
Б. Прибічники пантеїзму	4. Сократ 5. Спіноза	12. К.-О. Апель 13. Ю. Хабермас
В. Прибічники теорії суспільного договору	6. Гоббс 7. К. Ясперс 8. Дж. Локк	

2. Головне в людині – не свідомість і розум, а гра життєвих сил і потягів, вважав

1	К. Маркс
2	Ф. Бекон
3	О. Конт
4	Ф. Ніцше
5	Е. Мах

3. Яке слово пропущене у реченні?

Головною науковою опорою для французького матеріалізму 18 ст. була ...	(у бланку відповідей подати одним словом)
--	---

4. Досвідне походження знання, критику декартівського вчення про природжені ідеї у XVII ст. активно розвивав

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
--

5. Біологізує людину, розщеплює її на «Я» і «над-Я»

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
--

6. З чим пов'язані

1	рядопокладання
2	застиглість
3	окресленість
4	поступальність
5	усталеність

7. Яке слово пропущене у реченні?

Матеріалісти XVII-XVIII ст. (Гоббс, Ламетрі) розуміли дух як різновид пізнання ...	(у бланку відповідей подати одним словом)
--	---

8. Логічна операція утворення складного висловлення з двох висловлень за допомогою логічної зв'язки «якщо ... то»

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
--

9. Автор поняття «суспільно-економічна формація» як історичного типу суспільства, заснованого на певному способі виробництва

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

10. Визначити відповідність ключових понять філософським проблемам

А. Форми пізнання дійсності	1 сприйняття	11 гіпотеза
	2 спостереження	12 наука
	3 політика	13 судження
	4 відчуття	14 інтуїція
Б. Форми і методи наукового пізнання	5 вимірювання	15 релігія
	6 право	16 умовивід
	7 уява	17 ідея
	8 експеримент	18 філософія
В. Форми суспільної свідомості	9 мораль	19 дедукція
	10 поняття	20 теорія

6. Методи навчання

Ефективність виховально-навчальної діяльності зумовлюється цілою низкою чинників, чи не найвизначальнішими у контексті яких є методи і форми. Це пояснюється тим, що якраз відповідно до конкретно застосовуваних методів, прийомів безпосередньо реалізується суб'єкт-суб'єктна взаємодія, можуть і повинні враховуватися викладачем особливості, потреби, інтереси студента, віднаходитися шляхи, чинники вдосконалення вже задіяних методів та прийомів, вироблення й упровадження більш раціональних, зрештою, виявлятися здібності студентів, демократизуватися педагогічний процес.

Щодо класифікації останніх у науково-методичній літературі існують найрізноманітніші підходи. Як видається, адекватним є виокремлення «словесних (лекція, бесіда, розповідь), наочних (демонстрація ілюстрацій та інших наочних матеріалів), практичних (вправи, лабораторні)» методів. Залежно від рівня співпраці викладача і студентів, тобто, у першу чергу від залучення останніх до творчого пошуку у процесі викладання та учіння, методи поділяються також на *продуктивні (проблемно-пошукові)* і *репродуктивні*. Як і в науковому дослідженні, у педагогічному процесі вибір і застосування того чи іншого методу викладання та учіння також здетермінується відповідністю об'єкту. У даному випадку – чиннику, об'єднуючому діяльність викладача і студента у визначену цілісність, чиннику знань – логіці розвитку філософського знання у єдності процесу його викладання і учіння. На ефективне зrealізування цього і спрямовані методи навчання. У навчально-виховному процесі можуть застосовуватися наступні методи активізації навчання: дослідницький, діалогічний, проблемний, розвивальні вправи, альтернативні повідомлення, коментування першоджерел, «мозкового штурму», диспут та реферативно-довідна форма.

Засвоєння студентами навчального матеріалу та здобуття загальних та фахових (спеціальних) компетентностей забезпечується наступними формами навчання: *лекція* (вступна, тематична, заключна); *семінарське заняття*.

Традиційно основними вимогами до навчальної лекції у закладах вищої освіти є науковість, доступність, аргументованість, емоційність викладу матеріалу, єдність форми і змісту, зв'язок з іншими методами викладання, і в першу чергу – із семінарськими заняттями, а також із організацією самостійної роботи студентів і особливо ж із їх роботою науково-дослідною.

Семінар (від лат. *seminarium* – розсадник) традиційно застосовувався як форма обговорення вченими складних наукових проблем. З часом він утвердився у якості загальновизнаної форми навчального процесу у вищих навчальних закладах. На сьогодні практика вищої школи передбачає використання різних типів семінарських занять, серед яких, однак, все ж переважають: «фронтальний», семінар з підготовленими доповідями,

комбінований. Згідно першого типу семінарського заняття, у ньому беруть участь усі присутні, відповідаючи на додаткові питання. Згідно другого типу, на семінарі заслуховуються попередньо підготовлені окремими студентами доповіді, у яких, зокрема, поглиблено, тобто із використанням додаткової літератури та першоджерел, аналізуються ті чи інші аспекти питань. Теми доповідей, література визначається викладачем і пропонується студентам. Семінарське заняття буде успішним за умов належної підготовленості до нього як студентів, так і викладача. Студенти повинні ознайомитися із матеріалом стосовно винесених на семінар питань у підручниках, посібниках, першоджерелах, коротко законспектувати його, підготувати розгорнуті плани виступів з кожного питання плану.

Реферат – лаконічне коротке висвітлення основних аспектів визначеної теми у єдності проведеного її теоретичного аналізу та можливої аргументованої критики поширених у даній галузі знань (напрямку досліджень) проблематичних та суперечливих припущень, ідей, висновків. І, разом з тим, - обстоювання логічно й змістовно викладених нових ідей. Тому письмовий реферат є важливим інтегративним чинником у системі в цілому теоретичної і, зокрема, філософсько-наукової освіти молодих науковців. Завдяки підготовці реферата поглиблюються уміння й навички переосмислення засвоєних на лекціях і семінарах філософсько-наукових знань та навички зреалізовувати їх цілеспрямовано – з метою висвітлення обраної теми.

А отже, останнє – вибір теми реферата – є процедурою надзвичайно вагомою і відповідальною.

Важливішою вимогою, якої необхідно при цьому дотримуватися, є зв'язок з актуальними філософськими проблемами, що відповідають індивідуальним дослідницьким інтересам кожного студента.

Тема реферата узгоджується з викладачем. А поглибленню спеціалізації тематики рефератів і обґрунтованому, оптимальному їх вибору сприятиме ретельне засвоєння змісту лекційного курсу та семінарських занять з «Філософії».

Реферат (12-17 сторінок) складається зі вступу, основного змісту, висновків та переліку використаних джерел. У вступі визначається проблема дослідження, аргументується її актуальність, мета і завдання.

7. Форми контролю

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки в НУБіП України» («27» грудня 2019 р. протокол № 5), вивчення здобувачами вищої освіти дисципліни «Філософія» супроводжується наступними формами контролю.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання поставлених завдань. Реалізується перевіркою рівня опрацювання визначених темою питань та усною доповіддю (максимально 5 балів).

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу і має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи. Проміжна атестація здобувачів вищої освіти з курсу «Філософія» реалізується після опрацювання кожної теми у формі письмового індивідуального дослідного завдання (підготовка реферативної доповіді, аналітичної розвідки, словника основних термінів і понять теми). Вага письмової роботи у загальній оцінці за тему складає не більше 5-ти балів.

Додатково оцінюються результати неформальної освіти та науково-дослідницька активність студентів (участь у конференціях різного рівня та опублікування наукових праць).

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою. За таких умов від допускається до підсумкової атестації у формі екзамена.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі.

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки в НУБіП України» («27» грудня 2019 р. протокол № 5).

Таблиця 1. *Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками*

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
Відмінно	90 -100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів):

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$$

9. Методичне забезпечення

1. Максюта М.Є. Філософія. – К.: Урожай, 2014. (Рекоменд. Міносвіти і науки України як навчальний посібник для студентів ВНЗ) – 410 с.
2. Максюта М.Є. Григорій Сковорода: стійкість пошуку : монографія / Микола Максюта. – Херсон : ОЛДІ-ПЛУС, 2020. – 320 с.
3. Максюта М.Є. Філософський тренінг: Навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ. – К.: ВІПОЛ. – 2005. – 293 с.
4. Максюта М.Є. Життя як творчість. – К., Міленіум, 2010. – 243 с.
5. Максюта М.Є. Онтологія особистості. Наукова монографія. – К.: Віпол, 2013. – 257 с.
6. Максюта М.Є. Мовна картина світу // Мультиверсум. – Вип.. 67. – К., 2010. – С. 3-14.
7. Максюта М.Є., Марухач М.П. «Філософська красуня думка приходить до нас... додому»: до особливостей розуміння філософської творчості Пантелеймоном Кулішем // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ – ГРОМАДЯНИН, НАУКОВЕЦЬ, ПЕРЕКЛАДАЧ (до 200-річчя від дня народження)», (м. Київ, 26-27 вересня 2019 року). – К.: «Мілленіум», 2019. – С. 70 – 72.
8. Максюта М. Є. Григорій Сковорода: життєбуттійність вдячності / М. Є. Максюта. // Гілея. – 2019. – №142. – С. 88–91.
9. Максюта М.Є. Самопізнання, особистісне зростання і самореалізація: до експлікації заклику Григорія Сковороди «Пізнай себе» / М. Є. Максюта. // Гілея. – 2019. – №145. – С. 90–94.
10. Максюта М.Є. «Цього чекає від тебе твоя вітчизна»: «сродна» праця у «плодоносному саду суспільства» Григорія Сковороди / М. Є. Максюта. // Гілея. – 2019. – №147. – С. 106 – 109.

11. Максютя М.Є., Соколова О.М. Соціально-філософські імплікації антропологічних ідей Пантелеймона Куліша / М. Є. Максютя, О. М. Соколова. // Гілея. – 2019. – №149. – С. 81–85.
12. Соколова О.М. Соціально-філософські рецепції ідей «антропологічної школи» Григорія Сковороди / О. М. Соколова. // Гілея. – 2019. – №142. – С. 171–176.
13. Соколова О.М. Антрополого-екзистенціальні виміри соціального пізнання: відповідальність і творчість особистості / О. М. Соколова. // Гілея. – 2019. – №144. – С. 113–116.
14. Соколова О.М., Максютя М.Є. Рецепції взаємодії «душевне-духовне» у вітчизняному історико-філософському дискурсі: чинники актуалізації (в рамках проведення V всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених», 15 листопада 2019 р., м. Одеса, Україна) / О. М. Соколова, М. Є. Максютя // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : [збірник]. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – Вип. 31. – С. 168 – 171.
15. Соколова О.М. Антропологізм філософії права Памфіла Юркевича: освітньо-виховний ракурс / О.М. Соколова // Перспективи. Соціально-політичний журнал. – 2020. – №1. – С. 4 – 10. DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.1.1> http://perspektyvy.pdpu.od.ua/1_2020/1.pdf
16. Соколова О.М. Антропологічні засади впливів національного характеру на позитивне право у філософії Памфіла Юркевича. «KELM (Knowledge, Education, Law, Management)» 2020. № 6(34). С. 63-68. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.2.11> <http://kelmczasopisma.com/viewpdf/2617>.
17. Соколова О.М. Учнівство та вчителство в історико-філософських імплікаціях: гідність взаєморозуміння та відповідальність / О.М. Соколова // Перспективи. Соціально-політичний журнал. – 2021. – №1. – С. 59 – 64. DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.1.9> http://perspektyvy.pdpu.od.ua/1_2021/9.pdf
18. Соколова О.М. «Хто добре загорівся, той добре почав»: морально-етичні виміри філософствування у творчості Григорія Сковороди // Матеріали науково-методичного семінару «Філософські проблеми людини і суспільства в реаліях ХХІ століття» (в рамках програми МОН України Всеукраїнські сквородинські навчання «Пізнай себе»), 13 березня 2020 р. – Київ, 2020. – С. 86 – 88. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/_zbirnik_tez_.pdf
19. Соколова О.М. «Дай, Боже, поради!»: до актуалізації смисловитості філософських ідей Григорія Сковороди // Матеріали науково-методичного семінару «Філософські проблеми людини і суспільства в реаліях ХХІ століття» (в рамках програми МОН України Всеукраїнські сквородинські навчання «Пізнай себе»), 13 березня 2020 р. – Київ, 2020. – С. 88 – 90. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/_zbirnik_tez_.pdf
20. Соколова О.М. Апологія «Дієти мислення» // Матеріали науково-методичного семінару «Філософські проблеми людини і суспільства в реаліях ХХІ століття» (в рамках програми МОН України Всеукраїнські сквородинські навчання «Пізнай себе»), 13 березня 2020 р. – Київ, 2020. – С. 92 – 94. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/_zbirnik_tez_.pdf
21. Соколова О.М. До засад закоріненості державотворчих процесів в Україні: єдність соціально-адаптаційних умов та духовно-культурних цінностей // 36. наук. праць II Міжнар. наук.-практ. конф. «Україна-Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат», Київ, 14-15 травня 2020 р. – К.: «Міленіум», 2020. – С. 105 – 106.
22. Соколова О.М. Українська ідентичність: світоглядно-методологічний синтез православно-антропологічних ідей в соціальній філософії Памфіла Юркевича //

- Матеріали науково-методичного семінару «Проблема ідентичності в ХХІ столітті» Збірник наукових праць студентів, аспірантів та викладачів. 15 жовтня 2020 р. – Київ, 2020. – С. 27 – 28.
https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/problema_identichnosti_onovleniy_zbirnik.pdf
23. Соколова О.М. Жіноча мудрість у вимірах взаємодії «душевне-духовне»: соціально-особистісний ракурс // Освіта та наука – 2020 : матеріали звітної-наукової конференції студентів факультету філософії та суспільствознавства (7-10 квітня 2020 року) / ред. рада І.І. Дробот (голова) [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – С. 127 – 129.
 24. Соколова О.М. Sovereign Man in Philosophical and Scientific Education: Civilizational Challenges and Humanistic Values // Матеріали науково-методичного семінару «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти» Збірник наукових праць студентів, аспірантів та викладачів. 17 листопада 2020 р. – Київ: НУБіП України, 2020. – С. 25 – 27.
https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/programa_seminaru_17.11._akt._probl._suchasn._nauki_ta_osv._.pdf
 25. Соколова О.М. Соціально-антропологічні виміри цілісності людини у творчості Івана Франка // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Новачі і традиції перекладу: українські студії в європейському вимірі (Присвячена Року Європи в Україні)», Київ, 12-13 листопада 2020 р. – Київ, 2020. – С. 111 – 112.
 26. Соколова О.М. До проблеми «філософії серця» в українській філософській думці: Г. Сковорода, П. Юркевич, Леся Українка. Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення: зб. матеріалів IV Міжнародної очно-дистанційної наук.-практ. конф. до 150-річчя від Дня народження Лесі Українки. Київ, 25-26 лютого, 2021 р. Київ: Міленіум, 2021. С. 142-143.
 27. Максютя М.Є., Соколова О.М. Напровесні із Лесею Українкою. Соціокомунікативний простір України: історія та сьогодення: зб. матеріалів IV Міжнародної очно-дистанційної наук.-практ. конф. до 150-річчя від Дня народження Лесі Українки. Київ, 25-26 лютого, 2021 р. Київ: Міленіум, 2021. С. 138-140.
 28. Іщук О.П., Соколова О.М. Філософсько-антропологічні імплікації феномена «ціла людина»: Григорій Сковорода і Памфіло Юркевич: Матеріали науково-методичного семінару «У полоні спогадів: Україна у пошуках власної ідентичності» (в рамках програми МОН України Всеукраїнські сковородинські навчання «Пізнай себе»), 23 квітня 2021 р. Київ, 2021. С. 261-263.
https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/u_poloni_spgodiv_ukrayina_u_poshukah_vlasnoyi_identichnosti.pdf
 29. Соколова О.М. «Анти-Сенека» Ламетрі у світлі антропологічних ідей Григорія Сковороди: Матеріали науково-методичного семінару «У полоні спогадів: Україна у пошуках власної ідентичності» (в рамках програми МОН України Всеукраїнські сковородинські навчання «Пізнай себе»), 23 квітня 2021 р. Київ, 2021. С. 17-19.
https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u333/u_poloni_spgodiv_ukrayina_u_poshukah_vlasnoyi_identichnosti.pdf
 30. Соколова О.М. Антропологічні ідеї у філософсько-правовій творчості П. Юркевича // Освіта та наука – 2021 : матеріали звітної-наукової конференції студентів факультету філософії та суспільствознавства (7-10 квітня 2021 року) / ред. рада І.І. Дробот (голова) [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021.
<https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on>
 31. Максютя М.Є. Форми активізації семінарських занять з філософії: Методичний посібник для науково-педагогічних працівників і студентів. – К.: НАУ, 2004. – 112 с.

32. Максютя М. Філософія в системі освіти. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. – 384 с.
33. Максютя М.Є. Вступ до філософії: навч. посіб. для студ. агр. вищ. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / М. Є. Максютя. – К.: Урожай, 2001. – 702 с.
34. Максютя М.Є. Активізація педагогічного процесу: семінарські заняття з філософії: Навчально-методичний посібник для студентів усіх спеціальностей ОС «Бакалавр». – К.: Вид-во НУБіП України, 2017. – 81 с.
35. Філософія: навч.-метод. посіб. / уклад.: М.Є. Максютя. – Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. – 86 с.
36. Максютя М.Є. Досвід філософії хліборобства: Соціально-філософські аспекти сільськогосподарського виробництва і селянського способу життя. – К.: «Фенікс», 2003. – 129 с.

10. Рекомендована література

Основна:

1. Бичко І.В., Бойченко І.В., Табачковський В.Г. Філософія: Підручник для студентів ВНЗ. – К.: Либідь, 2009. – 408 с.
2. Рассел Б. Історія західної філософії. – К.: Основи, 1995. – 759 с.
3. Гайдеггер М. Дорогою до мови. – Львів: «Літопис», 2015. – 232 с.
4. Попович М. Бути людиною. – К.: Вид. дім «КМА», 2011. – 223 с.
5. Хамітов Н., Крилова С. Філософський словник. Людина і світ. 2-е видання, виправлене і доповнене. – К.: КНТ, 2018. – 394 с.
6. Хамітов Н.В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. 3-є видання, виправлене і доповнене / Н.В. Хамітов. – К.: КНТ, 2019. – 394 с.
7. Ортега-і-Гасет Х. Роздуми про Дона Кіхота. / Пер. з ісп. – К.: Дух і Літера, 2012. – 216 с.
8. Тиллих П. Мужество быть / Пер. с англ. О. Седаковой. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2013. – 200 с.
9. Арендт Х. Люди за темних часів / Пер. з англ. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2008. – 320 с.
10. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К.: ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
11. Далай-Лама, Туту Десманд, Абрамс Дуглас. Книга радості: вічне щастя в мінливому світі / Пер. з англ. Т. Микитюк. – Харків: «Клуб сімейного дозвілля», 2017. – 400 с.
12. Стружевський В. Онтологія. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2014. – 312 с.
13. Кримський С. Під сигнатурою Софії. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367 с.
14. Паскаль Б. Думки / З фр. пер. А. Перенаря, О. Хома. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2009. – 784 с.
15. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. К.: Майстерня Білецьких, 2007. – 756с.
16. Шинкарук В.И. Единство диалектики, логики и теории познания. – К.: Наук. думка. – 368 с.
17. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Київ – Філадельфія, 1995. – 472 с.
18. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат / Пер. з лат. В. Литвинов. – К.: Вид-во С. Павличко «Основи», 2003. – 237 с.
19. Лок Дж. Два трактати про врядування / Пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець. – К.: Вид-во С. Павличко «Основи», 2001. – 265 с.

20. Сковорода Г.С. Повна академічна збірка творів / За ред. Л. Ушкалова. – Харків: Видавець Савчук О.О., 2016. – 1400 с.
21. Сучасна зарубіжна філософія: течії і напрями. Хрестоматія. – К.: Ваклер, 1996. – 428 с. (М. Шелер, В. Дільтей, Е. Гуссерль, О.Ф. Больнов, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс, П. Козловський, Р. Рорті, К.-О. Апель)
22. Роттердамський Е. Похвала Глупоті. Домашні бесіди / Перекл. з латини В. Литвинова, Й. Кобова. – К.: Основи, 1993. – 319 с.
23. Марсель Г. Бути і мати // Возняк Т. Тексти та переклади. – Харків «Фоліо», 1988. – С.425 – 667.
24. Кехо Дж. Підсвідомості все підвладне. – Харків, 2019. – 175 с.
25. Володимир Мономах. Повчання. Статут Володимира Всеволодовича / Пер. із старослов'ян. В. Яременка. К.: МАУП, 2006. – 312 с.
26. Кістяківський Б. Вибране / Пер. з рос. Л.Г. Малишевської. – К.: «Абрис», 1996. – 512 с.
27. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Жадання влади / Пер. з нім. А. Онишка, П. Тарашука. – К.: Основа, 1993 – 415 с.
28. Сенека Л.А. Діалоги / Пер. з лат. А. Содомора. – Львів: Апріорі, 2016. – 320 с.
29. Юркевич П. Історія філософії права. – К.: «Український світ», 1999. – 756 с.
30. Фром Е. Мистецтво любові / Пер. з англ. В. Кученко. – Харків, 2018. – 192 с.
31. Юркевич П. Вибране / Пер. з рос. В.П. Недашківського. – К.: «Абрис», 1993. – 416 с.
32. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу: психолог у концтаборі. – Харків, 2016. – 160 с.
33. Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання / Пер. з фр. Валер'ян Підмогильний. – К.: «Основи», 1994. – 416 с.

Допоміжна:

1. Горський В.С. Історія української філософії. – К.: Наук. думка, 1996. – 287 с.
2. Бичко А. Леся Українка: світоглядно-філософський погляд. – К.: Укр.. Центр духовної літератури. – 2010. – 186 с.
3. Єрмоленко В. Оповідач і філософ. – К.: Критика, 2015. – 280 с.
4. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: Онтологія людини. – К.: Либідь, 1995. – 420 с.
5. Рікер П. Сам як інший. – К.: Дух і Літера, 2002. – 455 с.
6. Табачковський В.Г. Людина. – Екзистенція. – Історія. – К.: Віпол, 1999. – 97 с.
7. Тейлор Ч. Джерела себе. – К.: Дух і Літера, 2005. – 696 с.
8. Філософія: Підручник для ВНЗ / За ред.. Г.А. Заїченка. – К.: Либідь, 1995. – 437 с.
9. Харарі Ю.Н. 21 урок для 21 століття / Пер. з англ. О. Дем'янчука. – К.: Форс Україна, 2019. – 416 с.
10. Харарі Ю.Н. Номо Deus. За лаштунками майбутнього / Пер. з англ. О. Дем'янчука. – К.: Форс Україна, 2020. – 512 с.
11. Харарі Ю.Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього / Пер. з англ. Я. Лебеденка. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 543 с.
12. Монтень. Про три види спілкування // Монтень. Пробл. – Кн.. III. – К.: Дух і літера, 2007. – С. 38 – 50.
13. Крилова С.А. Краса людини в життєвих практиках культури. Досвід соціальної та культурної метаантропології і андрогін-аналізу: монографія. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – К.: КНТ, 2020. – 563 с.
14. Хамітов Н.В. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. 3-є видання, виправлене і доповнене / Н.В. Хамітов. – К.: «КНТ», 2018. – 370 с.

11. Інформаційні ресурси

1. Архів класичної філософської літератури // http://abuss.narod.ru/Biblio/philo_zip.htm
2. Електронна бібліотека кафедри філософії НПУ імені М.П. Драгоманова // http://kph.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=23
3. Електронна бібліотека філософського факультету // <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>